

Te Arotake Maataitai Tirohanga Whaanui

HUAHUA

I raro i tenei kaupapa ka aahei koe ki te tuuhura i teetehi taiao moana takutai ngohengohe, me ngaa paanga o te tangata ki eenei puunaha hauropi. Hei waahi o teenei kaupapa ka whai waahi koe ki Te Kaupapa Hapori Arotake Maataitai o Te Huihuinga o Tiikapa Moana o Hauraki (HGF) Hei whakapiki teenei i te maaramatanga ki te noho o te ngaa rauemi maataitai i tua mai o tai takoto me te whaanuitanga koiora i te Raahui o Tiikapa Moana. Maa eenei wheako ka whiwhi moohiotanga, puukenga hoki e kaha ai koe ki te kawhe i oo tuuhuratanga ake moo ngaa Whaainga Paetae Maatai Koiora Taumata 2 i raro o NCEA:

2.2 'Research the interaction between humans and an aspect of biology'

2.4 'Investigate an interrelationship or pattern in an ecological population or community'

NGAA PUTANGA AKO

Hei te mutunga o teenei kaupapa ka aahei koe ki te:

- tautuhi i ngaa kiianga matua: maataitai, angarua, angatahi, tirohanga, arotake, puunaha hauropi, ratonga puunaha hauropi, te whaanuitanga koiora, tuutohu taiao, tangotango tikanga toituu, parataiao, tiipokatanga, puutapawhaa, ranea, kiato, ngaa rerekeetanga maaori noa, kaitiakitanga, raahui, te whakaputuputu o ngaa taaoke ki te koiora
- whakamaarama i te take e arotakea ai ngaa maataitai
- whakaraarangi i ngaa take e kiia ai he mea nui te maataitai.
- whakamaarama i ngaa moorearea teeraa pea ka paa ki ngaa taupori maataitai
- whakaraarangi i ngaa takenga aa-koiora-kore, aa-koiora hoki ka paa ki ngaa maataitai
- whakaraarangi ngaa raraunga ka kohia i teetehi tirohanga maataitai kia puta ai pea he taurira, he honongakootui raanei
- whakamaarama me te tohutohu i ngaa tikanga tango taatauiria taketake e whakamahia ana: ngaa tiipokatanga, ngaa puutapawhaa, ngaa taatari, puurere ine
- whakamaarama he aha i kiiia ai he mea tino nui te ine me te tuhi i ngaa raraunga, me ngaa waahi e puta ai ngaa hapa tango taatauiria punoa
- whakamaarama i ngaa paanga o te tangata ki te waahi e tirohia ana
- wewete i ngaa raraunga maa te whakamahi i te whakaaturanga raaraunga e haangai ana
- whakamaaori i ngaa whakaaturanga raraunga hei whakamaarama i te taurira, te honongakootui raanei e tuuhuratia ana
- whakamaarama, te matapaki hoki i te taurira, i te honongakootui raanei i tautohutia moo
  - a) ngaa aahuatanga o te taiao
  - b) hanga koiora o te rauropi
- hanga i teetehi paatai motuhake kia tuuhuratia moo te paanga o te tangata ki te maataitai kia kimi i eetehi rauemi e haangai ana, e haangai ana ki te paatai
- tuhi puurongo e
  - a) whakamaaramatia ai ngaa ariaa me ngaa haatepe aa-koiora, (inaa koa te whakaputuputu o ngaa taaoke, ngaa maataitai hei tuutohu taiao, ngaa ratonga puunaha hauropi)
  - b) whakamaaramatia ai te paanga o te tangata
  - c) matapakina ai ngaa whiringa whakahaere o naaianei, o ngaa raa e tuu mai nei moo te puunaha hauropi, me te paanga o ngaa whakatau (aa-paapori, aa-puunahahauropii, aa-oohanga hoki)
  - d) ngaa tohutoro me ngaa rauemi i whakamahia, me teetehi raarangi pukapuka